

Fem grams flyvende farveorgie

At kolibrier bare lidt større end humlebier er i stand til at trække tusinder af kilometer over bjerge og ørkener og 800 kilometer over åbent hav hører til i kategorien af naturens absolutte undere.

Miniaturefluglene yngler højt mod nord i Alaska og langt mod syd i Ildlandet.

Feltornitologen og naturfotografen Albert Steen-Hansen har haft svirrende kolibrier på tæt hold i Canada

Af Albert Steen-Hansen
albertsh@dlgmail.dk

Da jeg for to år siden forberedte en rejse sammen med min kone, Inger, til British Colombia for at se på fugle, var det for mig en stor overraskelse, at der yngler kolibrier i denne del af det nordamerikanske kontinent. Det gav anledning til, at jeg besluttede mig for at udvide mit kendskab til denne specielle fuglegruppe, som i øvrigt kun er udbredt i Den Nye Verden, og som undertiden forveksles med solfuglene, hvis nærmeste repræsentant er Palæstinasolfugl, som mange sikkert har set i Israel.

Disse fugle er rigt repræsenterede i Afrika og Indien, men tilhører en helt anden gruppe.

Både solfuglene og kolibrierne har udviklet en næbform, der gør dem i stand til at søge nektar i rørformede blomster. Der er her tale om en konvergent udvikling tilpasset fødesøgning i blomster med langt kronrør. Men hermed hører ligheden også op. Solfuglene er større og har slet ikke kolibriernes helt unikke evne til at bevæge sig i luften.

KOLIBRIER I FIRE KILOMETERS HØJDE

Kolibrierne udgør med en rigdom på cirka 350 arter en af de talrigeste fuglegrupper på den vestlige halvkugle. Deres udbredelsesområde strækker sig fra Alaska i nord til Chile i syd, hvor de findes i Tierra del Fuego, Ildlandet.

De fleste arter lever i Sydamerika med Ecuador som artsrigtig topscorer. Mexico har cirka 50 arter, mens USA har 15 og Canada 8. Desuden er der en stor spredning i valg af

En rød dværgkolibri han tager sig en kort pause, inden den næste blomst bliver besøgt i Mount Robson Provincial Park i Canada. Foto: Albert Steen-Hansen

habitater. De fleste foretrækker skovlignende bevoksninger såvel som eng og græsmarker med mange blomster. En del finder behag i storbyernes parker, andre i ørkenområder og andre igen i kolde egne. Selv i 4.000 meters højde kan man træffe kolibrier.

Tre af de otte arter i Canada er sjældne og optræder kun sporadisk. Rubinstrube er den eneste art, der yngler i Østcanada. Dens udbredelsesområde strækker sig fra Alberta til Nova Scotia og Prince Edward Island. Sorthaget kolibri, Annas kolibri, calliopekolibri og rød dværgkolibri yngler i Vestcanada. De to førstnævnte i fjerntliggende bjergegne. Calliopekolibrien er med en vægt på kun 2,5 gram Canadas mindste fugl.

Vores første møde med rød dværgkolibri fandt sted på Vancouver Island. Og som altid, når en ny fugleart noteres, var begejstringen stor. Men det slog mig, hvor lidt den fyldte både i søgeren og ude på grenen, hvortil den konsekvent vendte tilbage efter fødesøgning i det blomstrende buskads. Desværre kom jeg aldrig tæt på den.

SUKKERVAND LOKKEDE DVÆRGENE TIL

Der skulle gå 10 dage, før jeg igen kom på skudhold af rød dværgkolibri. Ved foden af Mount Robson, det næsthøjeste bjerg i British Columbia, slog vi lejr ved floden Fraser. Ved receptionen havde man under tagskæget ophængt en såkaldt feeder, der er en foderautomat forsynet med sukkervand, og her flokkedes dværgkolibrierne.

I et aktivt og farvestrålende selskab tilbragte jeg et par timer ved foderautomaterne med de spisende gæster. Det danske navn beskriver fint hannens orange-farvede fjerdragt med strubefjer, der skinner rødt lige så flot iriserende i sollyset som på den art, der bærer det danske navn, rubinstrube. Hanner hos begge arter puffer strubefjerene op, når de truer artsfæller, eller når de meddeler hunnerne, at de er klar til parring.

STUDIER I FLYVNINGENS ÆDLE KUNST

Kolibrier er ikke sociale, men lever for det meste isoleret fra andre kolibrier. De samles dog blandt andet i mindre flokke ved foderautomaterne. Og man skal ikke være tilskuer ret længe, før det går op for en, at der her er tale om rene luftakrobater. Takket være vingernes udformning og deres hængsling til kroppen er kolibrierne i stand til at manøvrere i en grad,

Rød dværgholibri han. Kolibrier har en vingeslagsfrekvens på op til 75 vingeslag pr. sekund. Foto: Albert Steen-Hansen

som ikke kendes fra andre fugle. De kan stå stille i luften, flyve lodret op og ned, ja, de er endog i stand til at flyve baglæns. Deres skulderled er kugleformet, hvilket giver fuglen mulighed for at dreje vingen 180 grader i alle retninger. Kolibrier basker ikke med vingerne, men bevæger dem i et ovalt mønster, undtagen i svæveflugt, hvor bevægelsen foregår i ottetalsmønstre.

For at nedsætte kropsvægten er de fleste af kolibriernes knogler meget porøse, og vingernes samt benenes knogler er tillige hule. Fodderne bruges da heller ikke til gåture, og når en kolibri letter, sætter den ikke af med fodderne.

De hunlige kolibriers formeringsorganer svinder hen i de måneder, hvor fuglene ikke yngler. De fødes med to æggestokke, men den højre forsvinder straks efter klækningen. Det skal også bemærkes, at hannerne for ikke at veje for meget må lide den tort at undvære det hanlige attribut. Ved parring overføres sæden blot ved at placere kloak mod kloak, hvilket sker efter parringsflugt i et kompliceret mønster.

1.000 DAGLIGE BESØG HOS BLOMSTER

Kolibrier henter deres energi fra blomsternektar og supplerer med små insekter, der giver protein til fuglenes tilvækst. Deres næb er længere i forhold til kropslængden end hos andre fugle. Længden og formen varierer fra art til art og er tilpasset blomster med langt kronrør. Undernæbbet er bøjet i spidsen, og denne evne udnyttes ved fangst af små insekter.

Kolibrier har et meget hurtigt stofskifte og må derfor besøge op til 1.000 blomster dagligt. De indtager sukker i en mængde, der næsten udgør halvdelen af deres kropsvægt, men om natten og i dårligt vejr går de i en slags halvbevidstløs tilstand for at spare energi.

Det er meget vanskeligt at finde reder med kolibrier, dels fordi de er meget små, dels fordi de er godt camouflerede. Hvert år efter ankomst til ynglepladserne må der bygges en ny rede. Redens placering udvælges nøje. Den skal være beskyttet mod regn, blæst og kraftigt sollys og anbragt i en højde, så hverken myrer, slanger eller andre predatorer kan komme til den. Æggene røves ofte af fugle som skader, krager og jordgøge samt af små gnavere som jordegern og chipmunks. Som redemateriale vælger kolibrierne mos og laver, der bindes sammen med edderkoppespind.

Rød dværgholibri hun ved feederen. Tungen har en vigtig funktion ved indtagelse af føde. På tungespidsen findes børsteformede hår, som hjælper fuglen, når den slikker nektar i sig med op til 13 slik pr. sekund. Foto: Albert Steen-Hansen

VOLDSOM VÆGTFORØGELSE FØR REJSEN

Langt de fleste kolibrier er standfugle og strejfer kun lidt rundt i terrænet. Trods deres lidenhed er der dog arter, som hvert forår og efterår tilbagelægger store strækninger mellem vinterkvarteret og yngleområdet.

Forskerne er ikke enige om, hvilke ændringer i miljøet, der sætter trækket i gang. Men er række teorier såsom ændringer i dagslyset, mængden af insekter og blomster eller endog kemiske forandringer i kroppen diskuteres. Ingen ved eksakt, hvorfor nogle kolibrier er trækfugle.

Man ved dog med sikkerhed, at de trækker alene efter først at have øget deres kropsvægt med 25–40 procent. En så enorm forøgelse i vægt hos en større fugl ville gøre den ude af stand til at flyve. Fordelen ved at flyve

alene er dels begrundet i deres størrelse, som betyder, at det er svært for predatorer at se dem, dels må en kolibri stoppe op mange gange under trækket for at søge nektar. Og da

En hun af rød dværgholibri er på vej til feederen for at drikke sukkervand. Det er vigtigt at have den rette blanding, da fuglen kan smage, hvad der er for sødt, og hvad der ikke er sødt nok. Foto: Albert Steen-Hansen

dur det ikke, at der opstår kø ved spisekammeret.

Trækket forløber i lav højde. På land flyver de lige over trætoppene, over havet stryger de lige hen over bølgetoppene.

OVER GOLFENS FARLIGE VANDE PÅ 30 TIMER

For mange år siden kunne fiskere og mandskab på borerigge i Den Mexicanske Golf berette om flyvende kolibrier lavt over vand så langt fra land som 350 kilometer. De begyndte systematisk at notere denne hændelse hvert år og kortlagde på den måde trækrueten for rubinstrube. Det er virkelig utroligt, at så lille en klump fjer orker at flyve cirka 800 kilometer over åbent hav med en hastighed på omkring 30 kilometer i timen og ofte i modvind for efter rundt regnet 30 timers flyvning at komme frem til ynglepladserne.

Også rød dværgholibris trækpræstation fortjener at blive omtalt. Fuglen er den talrigeste af de fem arter af kolibrier, der yngler i Canada, og den er udbredt i et område, der strækker sig fra British Columbia i syd og videre nordpå over Queen Charlotte Island til det sydvestlige Yukon. Da rød dværgholibri overvintrer i Mexico, må den præstere en farefuld rejse på 3.000 kilometer gennem Rocky Mountains og over ørkenområder som Nevada og Mojave. En forbløffende præstation af en fugl, der kun vejer 3–4 gram, og endnu et eksempel på, hvor forunderligt og overraskende disse små, flyvende luftakrobaters adfærdsmønstre kommer til udtryk.

Litteratur: *The Sibley, field guide to birds of Western North America*
A guide to field identification BIRDS of North America
by Chandler S. Robbins

www.worldofhummingbirds.com